

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETINING
KATTAQO'RG'ON FILIALI**

Ro'yxatga olindi

№ BD-60110900

2022 yil " — " —————

"TASDIQLAYMAN"

Direktor:

Sh.R.Urakov

2022 yil " — " —————

**T/F.GIGIYENA VA EPIDEMIOLOGIYA
FAN DASTURI**

Bilim sohasi: 500 000 – Tabiiy fanlar

Ta'lim sohasi: 510 000- Biologik va turdosh fanlar

Ta'lim yo'nalishi: 60110900 - Biologiya

Kattaqo'rg'on – 2022

Fan/modul kodi MTF2604		O'quv yili 2024-2025		Semestr 6		ECTS – Kreditlar 4	
Fan/modul turi Tanlov fan		Ta'lim tili O'zbek				Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fan nomi			Semestr	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy (soat)
	Gigiyena va epidemiologiya			6	60	60	120

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanni o'qitishdan maqsad -“Gigiyena va epidemiologiya” fanining ahamiyati, vazifalari, metodologiyasi. “Gigiyena va epidemiologiya” fanining rivojlanish tarixi Havo muhitining gigiyenik ahamiyatini,atmosfera havosining kimyoviy tarkibi,aholi yashaydigan joylarni tozalash. Tuproqning tuzilishi va uning gigiyenik,epidemiologik ahamiyati Tuproqning kimyoviy tarkibi va geokimyoviy endemiya. Tuproqning ifloslanishi va uni tozalash chora - tadbirlarini, ovqatlanishning ilmiy asoslarini,sog'liqni saqlashda ratsional ovqatlanishning ahamiyatini,talabalarga ovqatlanish rejimini to'g'ri yo'lga qo'yishni hamda shaxsiy gigiyenaga qat'iy rioya qilishni o'rgatadi.

Fanning vazifasi - Bolalar va o'smirlarni tarbiyalash. Maktabgacha tarbiya va kichik maktab yoshidagi bolalar gigiyenasi.Bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini dinamikada kuzatish va baholash usullari.Maktabgacha tarbiya yoshidagi va kichik maktab yoshidagi bolalarning gigiyenik tarbiyasi.Maktabgacha yoshdagi bolalar ovqatlanishini tashkil etish .Bolalar muassasalari yer uchastkasiga nisbatan qo'yiladigan gigiyenik talablar. Profilaktik emlash o'tkazish uchun qo'llaniladigan preparatlar, ularni qo'llash usullari. Bolalar poliklinikasida emlash xonasining maqsadi va uning ishini tashkil etish fanning vazifasi etib belglandi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Kirish. Gigiyena va epidemiologiya fanining ahamiyati, vazifalari, predmeti va tarixi.

"Gigiyena va epidemiologiya" fanining ahamiyati, vazifalari, metodologiyasi. "Gigiyena va epidemiologiya" fanining rivojlanish tarixi.

O'zbekiston olimlarining "Gigiyena va epidemiologiya" fanining rivojiga qo'shgan hissalar. Salomatlik haqida tushuncha. "Gigiyena va epidemiologiya" fanining pedagogika, psixologiya, valeologiya va boshqa fanlar bilan bog'liqligi. Gigiyenaning tekshirish usullari. Atrof-muhitni muhofaza qilish tadbirlari. Orol fojiasi. Sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar

2-mavzu. Havo gigiyenasi.

Havo muhitining gigiyenik ahamiyati. Atmosfera havosining kimyoviy tarkibi va uning gigiyenik ahamiyati. Atmosfera havosi ifloslanishining gigiyenik ta'rifi. Havoning chang-tutundan va bakterial ifloslanishining gigiyenik ta'rifi. Atmosfera havosining sanitariya muhofazasi bo'yicha tadbirlar. Havoning fizik xossalari va ularning gigiyenik xarakteristikasi. Meteorologik sharoitlarning organizmga kompleks ta'siri. Quyosh radiatsiyasi va uning gigiyenik ahamiyati. Iqlim va mikroiklimning gigiyenik ta'rifi. Akklimatizatsiya.

3-mavzu. Tuproq gigiyenasi.

Tuproq gigiyenasi Aholi yashaydigan joylarni tozalash. Tuproqning gigiyenik ahamiyati Tuproqning tuzilishi va uning gigiyenik ahamiyati Tuproqning epidemiologik ahamiyati Tuproqning kimyoviy tarkibi va geokimyoviy endemiya. Tuproqning ifloslanishi va uni tozalash. Chiqindi turlari, tarkibi, ularning to'planish me'yori. Aholi yashaydigan joylarni tozalash tizimi. Aholi yashaydigan joylarni suyuq chiqindilardan tozalash. Qattiq axlatdan tozalash usullari.

4-mavzu. Suv gigiyenasi.

Suv gigiyenasi. Suv gigiyenasi va aholini suv bilan ta'minlash. Ichimlik suv sifatiga qo'yiladigan gigiyenik talablar va uni sanitariya nuqtayi nazaridan baholash. Suvni sanitariya nuqtayi nazaridan tekshirish. Suv ifloslanishining kimyoviy ko'rsatkichlari. Suvning sifatini belgilovchi gigiyenik me'yorlar. Suv manbalarining gigiyenik ta'rifi va ulardan foydalanishning asosiy sanitariya qoidalari. Suv havzasining o'z-o'zidan tozalanishi. Suv sifatini yaxshilash usullarining gigiyenik ta'rifi. Suvni koagulyatsiya qilish, suzgichdan o'tkazish. Suvni zararsizlantirish. Kimyoviy birikmalar bilan suvni zararsizlantirish. Suvni fizik usullar bilan zararsizlantirish. Suvni dala sharoitida zararsizlantirish. Aholi yashaydigan joylarni suv bilan ta'minlash ustidan sanitariya nazorati olib borish. Suv gigiyenasi bo'limiga doir amaliy mashg'ulotlar. Ichimlik suvning sifatini aniqlash va uni gigiyenik baholash. Suvni tekshirish uchun namuna olish

5-mavzu. Turar joy va jamoat binolari gigiyenasi. Turar joyning gigiyenik ahamiyati. Tabiiy yoritilishga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Sun'iy yoritilishga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Turar joylar mikroiklimiga qo'yiladigan

gigiyenik talablar. Turar joy xonalaridagi namlik sabablari va unga qarshi kurash choralarlari. Isitishga qo'yiladigan gigiyenik talablar Turar joy va jamoat binolarining havo muhiti va ventilatsiyasi. Qishloqda turar joylar va ularni loyihalash. Shahar qurilishiga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

6-mavzu. Ovqatlanish gigiyenasi. Ovqatlanishning ilmiy asoslari. Sog'liqni saqlashda ratsional ovqatlanishning ahamiyati. Ovqatlanish rejimi. Asosiy oziq-ovqat moddalarining ahamiyati. Oqsillarning ozuqalik va biologik qiymati. Ovqatdagi oqsillar tarkibining ahamiyati. Yog'larning ozuqa va biologik qiymati. Ovqatdagi yog'lar me'yori. Uglevodlarning ozuqa va biologik qiymati. Vitaminlar va ularning biologik ahamiyati. Vitaminlar klassifikatsiyasi. Vitaminlarning fiziologik ahamiyati va manbalari. Suvda eriydigan vitaminlar. Yog'da eriydigan vitaminlar. Mineral moddalar va ularning organizm uchun ahamiyati. Ovqatlanishni to'g'ri tashkil etish. Umumiy ovqatlanish korxonalariga nisbatan qo'yiladigan sanitariya talablari. Kundalik sanitariya nazorati. Ovqatdan zaharlanish. Mikroblar tushgan ovqatdan zaharlanishlar. Ichak tayoqchasi va protey qo'zg'atadigan toksikoinfeksiyalar. Enterokokklar qo'zg'atadigan toksikoinfeksiyalar. Sporali anaeroblar (*klastridium perfringens*) qo'zg'atgan ovqat toksikoinfeksiyalari. Sporali aeroblar (*bas. cereum*) qo'zg'atgan ovqat toksikoinfeksiyalari. Stafilokokk intoksikatsiyalari. Botulizm.

7-mavzu. Shaxsiy gigiyena, kiyim-kechak gigiyenasi. Shaxsiy gigiyena, kiyim-kechak gigiyenasi. Shaxsiy gigiyena.

Cho'milish. Chiniqtirish. Hammomning gigiyenik va epidemiyaga qarshi ahamiyati. Hammomning gigiyenik ahamiyati. Kiyimning gigiyenik xususiyatlari. Bolalar kiyimiga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Poyabzalga qo'yiladigan talablar. Ichki kiyimlar.

8-mavzu. Mehnat gigiyenasi. Bajariladigan ishni energiya sarfiga ko'ra guruhlariga ajratish. Mehnat jarayonida ayrim a'zolar va sistemalarda ro'y beradigan funksional o'zgarishlar. Toliqish va uning oldini olish. Toliqishga qarshi kurashish va mehnat jarayonini to'g'ri tashkil qilish. Gavda vaziyatiga bog'liq kasb kasalliklari. Korxonalarda zaharli birikmalar, kasb tufayli zaharlanish va uning oldini olish chora-tadbirlari. Korxonada zaharli birikmalar va ularning organizmga ta'siri. Korxonada ba'zi kimyoviy birikmalardan zaharlanish va uning oldini olish chora-tadbirlari. Sanoatda zaharlanishning oldini olish tadbirlari. Kon sanoatida mehnat gigiyenasi. Chang va uning kishi organizmiga ta'siri. Changdan saqlanish tadbirlari. Shovqinning organizmga ta'siri va uning oldini olish chora-tadbirlari.

9-mavzu. Bolalar va o'smirlar gigiyenasi. Bolalar va o'smirlarni tarbiyalash. O'qitish gigiyenasi asoslari. Maktabgacha tarbiya va kichik maktab yoshidagi bolalar gigiyenasi. Bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini dinamikada kuzatish va baholash usullari. Maktabgacha tarbiya yoshidagi va kichik maktab yoshidagi bolalarning gigiyenik tarbiyasi. Maktabgacha yoshdagi bolalar ovqatlanishini tashkil etish. Bolalar muassasalari yer uchastkasiga nisbatan qo'yiladigan gigiyenik talablar. Bolalar muassasalarini jihozlash gigiyenasiga nisbatan qo'yiladigan talablar. O'yinchoqlar, ularga qo'yiladigan

gigiyenik talablar .Maktabgacha tarbiya va kichik maktab yoshidagi bolalarga tibbiy yordam ko'rsatish.Bolalar muassasalarida sanitariya nazorati.Maktab yoshidagi bolalar va o'smirlar organizmining morfologik va fiziologik xususiyatlari.O'quvchining kun tartibi.O'quv mashg'ulotlari gigiyenasi.Maktab binosini rejalashtirish va unga qo'yiladigan gigiyenik talablar.

10-mavzu.Epidemik jarayon to'g'risidagi ta'limot. Epidemik jarayonning omillari va rivojlanish mexanizmi. Epidemiologiya fanining tekshiruv usullari, epidemiologik usul haqida tushuncha va bu usulning mohiyati. Epidemiologik diagnoz haqida umumiy tushunchalar

11-mavzu.Epidemiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlari. Epidemiyaga qarshi kurashish ishlarini tashkil qilish. Yuqumli kasalliklarni davolash, diagnoz qo'yish, bemorlarni sog'lom kishilardan ajratib qo'yish va atrofdagilar bilan aralashishini cheklash chora-tadbirlari va ularni tashkil qilish.

12-mavzu.Yuqumli kasalliklar tarqalishida hayvonlar va kemiruvchilarning epidemiologik ahamiyati. Rodentisidlar va ularni qo'llash usullari. Deratizatsiya va sanitariya - veterinariya tadbirlarini tashkil qilish.

13-mavzu.Yuqumli kasalliklar qo'zg'atuvchilarini tarqatuvchi bo'g'imoyoqlilarning epidemiologik ahamiyati. Bo'g'imoyoqlilarga qarshi kurashda dezinfeksiyaning mohiyati va uni tashkil qilish. Insektisidlar va repellentlar, ularni qo'llash usullari.

14-mavzu. Dezinfeksiya, dezinfeksiya va deratizatsiya. Dezinfeksiya qilish usullari va vositalari, ularning qo'llanilishi. Dezinfeksiya kameralari.Dezinfeksiya ishini tashkil etish. Markazlashgan sterilizatsiya bo'limlarining faoliyati.

15-mavzu.Profilaktik emlash. Profilaktik emlash o'tkazish uchun qo'llaniladigan preparatlar, ularni qo'llash usullari. Bolalar poliklinikasida emlash xonasining maqsadi va uning ishini tashkil etish.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

- 1.Xona mikroiklimini gigiyenik baholash.
- 2.Tuproqning tuzilishi, ifloslanishi va uni tozalash.
- 3.Ichimlik suvning sifatini aniqlash va uni gigiyenik baholash.
- 4.Turar joylar yoritilishiga va mikroiklimiga qo'yiladigan gigiyenik talablar.
- 5.Oshxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish.
- 6.Shaxsiy gigiyenaning turlari.
- 7.Mehnat jarayonida ayrim a'zolar va sistemalarda ro'y beradigan funksional o'zgarishlar.
- 8.Maktabgacha tarbiya va kichik maktab yoshidagi bolalar gigiyenas
- 9.Ich terlama, paratiflarning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.
- 10.Salmonellyozlarning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.
- 11.Vaboning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.

12.A va V gepatitning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.

13.Qizamiqning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.

14.Quturishning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.

15.Gelmintozlarning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Havoning chang-tutundan va bakterial ifloslanishining gigiyenik ta'rifi
2. Tuproqning ifloslanishi va uni tozalash.
3. Aholi yashaydigan joylarni suv bilan ta'minlash ustidan sanitariya nazorati olib borish
4. Turar joylar mikroiklimiga qo'yiladigan gigiyenik talablar. Turar joy xonalaridagi namlik sabablari va unga qarshi kurash choralari
5. Ovqatlanish gigiyenasi.
6. Korxonalarda zaharli birikmalar. kasb tufayli zaharlanish va uning oldini olish chora-tadbirlari
7. Korxonadagi shovqin, uning odam organizmiga ta'siri. Shovqinni aniqlash va uning oldini olish.
8. Maktabgacha tarbiya yoshidagi va kichik maktab yoshidagi bolalarning gigiyenik tarbiyasi
9. Davolash-profilaktika muassasalari gigiyenasi
- 10.Qizil Xoch va Qizil Yarimoy jamiyatlarining faoliyati
- 11.Sanitariya maorifi va aholini gigiyenik jihatdan tarbiyalash
- 12.Yuqumli kasalliklar yillik dinamikasining tahlili.
- 13.Meningokokkli infeksiyalarning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati
- 14.Gospital infeksiyalarning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.
- 15.Qora oksoq (brucellyoz)ning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.
- 16.Ku-isitmasining epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.
- 17.Epidemiyaga qarshi kurashish chora-tadbirlari.
- 18.Yuqumli kasalliklar tarqalishida hayvonlarning epidemiologik ahamiyati.
- 19.Dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya.
- 20.Shigellyozlarning epidemiologiyasi, profilaktikasi va epidemiologik nazorati.

3.	VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • barcha funksional tizimlarning o'zaro uyg'unlashgan holda ishlashi, zamonaviy tibbiy va biokimyoviy uslublar va funksional tizimlarning o'ziga xos moslashuvi haqida <i>tasavvur va bilimga ega bo'lishi</i>; • bolalarning yoshiga mos holda aqliy va jismoniy yuklamalarni tanlash; oliy nerv tizimiga qarab individual yuklamalarni tanlash; antropometrik ko'rsatkichlarni aniqlash; turli sharoitda atrof-muhitga gigienik baho berish; ta'lim jarayonida yoshga oid xususiyatlarni hisobga olish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; • olingan bilimlarni kasbiy faoliyatida qo'llay olish <i>malakasiga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • muammoli ta'lim • blits-savol • aqliy hujum • munozara
5.	VIII. Kreditni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish
6.	Asosiy adabiyotlar: 1. M. A. Azizov, S. A. Azizov, S. S. Solixo'jayev, S. Solixo'jayev, Sh. Q. Qambarova "Gigiyena" Toshkent „O'qituvchi“ 2003. 2. M.A. Azizov "Umumiy gigiyena va ekologiya" «Tasvir» nashriyot uyi Toshkent - 2008. 3. O.M. Mirtazaev "Epidemiologiyadan amaliy mashg'ulotlar uchun qo'llanma" Toshkent – 2009. 4. T.I.Iskandarov, Sh.T. Otaboyev, G.T.Iskandarova "Kommunal Gigiyena". Toshkent, 2019. Qo'shimcha adabiyotlar: 1. Y.M.Fayziyev, X.A.Fayziyeva "Epidemiologiya va tibbiy parazitologiya" Toshkent 2007 2. S.S.Esonturdiyev, M.E.Qarshiboyeva "Gigiyena va sanitariya tekshirishlar texnikasi" Toshkent 2007. 3. N.I.Xodjayev, Z.K.Bulayev "Davlat sanitariya-epidemiologiya xizmati mustaqillik yillarida" Samarqand 2022.

	4. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan.-Toshkent, O'zbekiston, 2017. 488-b. Axborot manbalari (saytlar): 1. http://arsob.narod.ru/PHA.html 2. http://bakumedinfo.com/index. 3. http://bio.olymp.mioo.ru/course/view.php?id=13 4. http://www.bio.bsu.by/physioha/kursy.html 5. http://www.fiziolog.ru/ 6. http://www.petrus.ru/Chairs/physiology.html 7. window.edu.ru/window/library 8. www.ziyonet
7.	Fan dasturi Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali kengashining 2022 yil _____ son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: G.G'.Normurodova SamDUKF Biznesni boshqarish va axborot texnologiyalari fakulteti "Axborot texnologiyalari" kafedrasida o'qituvchisi. (ichki)
9.	Taqrizchilar: M.B.Ashurov SamDUKF Biznesni boshqarish va axborot texnologiyalari fakulteti "Axborot texnologiyalari" kafedrasida o'qituvchisi, (ichki) F.Halimov SamDU Biologiya fakulteti "Zoologiya" kafedrasida dotsenti (tashqi)